

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

Evidenčné číslo: 19300/B/2012/1398816171

**Spôsoby riešenia medzinárodných
obchodných sporov**

Bakalárska práca

2012

Barbara Tholtová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

**Spôsoby riešenia medzinárodných
obchodných sporov**

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00 – Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného práva

Vedúci záverečnej práce: JUDr. Halina Martyniv, PhD.

Bratislava 2012

Barbara Tholtová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

V Bratislave, marec 2012

.....
Barbara Tholtová

ABSTRAKT

THOLTOVÁ, Barbara: *Spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodného práva. – Vedúci záverečnej práce: JUDr. Halina Martyniv, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2012, 46 strán.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať jednotlivé spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov a porovnať mediáciu a súdne konanie. Práca je rozdelená do 4 kapitol. Prvá kapitola je venovaná analýze súčasného stavu právnej úpravy riešenia obchodných sporov s medzinárodným prvkom prostredníctvom súdneho konania. Druhá kapitola charakterizuje jednotlivé alternatívne spôsoby riešenia sporov. Nasledujúca kapitola sa zaoberá rozhodcovským konaním podľa pravidiel UNCITRAL a uvádza niektoré stále rozhodcovské súdy s medzinárodnou pôsobnosťou. Záverečná kapitola je venovaná komparácii mediácie a súdneho konania.

Kľúčové slová:

Medzinárodné obchodné spory, alternatívne riešenie sporov, súdne konanie, rozhodcovské konanie, mediácia

ABSTRACT

THOLTOVÁ, Barbara. *International commerce dispute resolution*. University of Economics in Bratislava. Faculty of international economic relations. Department of international law. Thesis supervisor: JUDr. Halina Martyniv, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2012, 46 pages.

The main aim of this thesis is to analyze different ways of international commerce dispute resolutions; and compare mediation and judicial proceedings. Work is divided into 4 chapters. First chapter looks into analysis of current legislation on international commerce dispute resolution through judicial trial. Second chapter characterizes various alternative dispute resolution methods. Following chapter deals with arbitration under the UNCITRAL rules and lists some of the arbitration courts with international scope. Last chapter compares mediation and judicial proceeding.

Key Words:

International commerce disputes, alternative dispute resolution, judicial proceeding, arbitration, mediation

OBSAH

ZOZNAM SKRATIEK	7
ÚVOD	8
1. SPÔSOBY RIEŠENIA MEDZINÁRODNÝCH OBCHODNÝCH SPOROV	9
1.1 SÚČASNÝ STAV RIEŠENEJ PROBLEMATIKY	9
1.1.1 Právomoc štátnych súdov	10
1.1.2 Uznávanie a výkon rozsudkov.....	12
1.2 ÚLOHA MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÍ V MEDZINÁRODNOM PRÁVE OBCHODNOM A PRI RIEŠENÍ MEDZINÁRODNÝCH OBCHODNÝCH SPOROV	13
2. ALTERNATÍVNE RIEŠENIA SPOROV – ADR	15
2.1 RIEŠENIE SPOROV BEZ ÚČASTI TRETEJ STRANY	15
2.1.1 Rokovania a konzultácie	15
2.2 RIEŠENIE SPOROV ZA ÚČASTI TRETEJ STRANY	16
2.2.1 Mediácia	16
2.2.2 Neutrálne ohodnotenie	18
2.2.3 Napomáhanie.....	19
2.2.4 Mini-trial	19
2.2.5 Fact-Finding	20
2.2.6 Konciliácia	20
2.2.7 Skrátенý súdny proces pred porotou	21
2.2.8 Med-Arb	21
2.3 ZHRNUTIE ADR	23
3. ROZHODCOVSKÉ KONANIE	24
3.1 ROZHODCOVSKÉ KONANIE PODĽA PRAVIDIEL UNCITRAL – KOMISIA ORGANIZÁCIE SPOJENÝCH NÁRODOV PRE MEDZINÁRODNÉ OBCHODNÉ PRÁVO	25
3.1.1 Rozhodcovská zmluva.....	25
3.1.2 Začatie rozhodcovského konania	26
3.1.3 Zloženie rozhodcovského tribunálu	27
3.1.4 Rozhodcovský nález.....	28
3.2 STÁLE ROZHODCOVSKÉ SÚDY V OBLASTI MEDZINÁRODNÝCH OBCHODNÝCH SPOROV	29
3.2.1 Medzinárodný rozhodcovský súd ICC	29
3.2.2 Medzinárodný rozhodcovský súd v Londýne – LCIA	29
3.2.3 Medzinárodné centrum riešenia sporov – ICDR	30
3.2.4 Rozhodcovský inštitút Štokholmskej obchodnej komory – SCC	30
3.2.5 Medzinárodný rozhodcovský súd vo Viedni – VIAC	31

4. KOMPARÁCIA SÚDNEHO KONANIA A MEDIÁCIE	32
4.1 ČASOVÁ NÁROČNOSŤ	34
4.2 FINANČNÉ NÁKLADY	34
4.3 DÔVERNOSŤ	35
4.4 VZŤAHY MEDZI SPOROVÝMI STRANAMI	36
4.5 ZÁVÄZNOSŤ ROZHODNUTIA	36
4.6 FLEXIBILITA A KONTROLA OBOCH STRÁN NAD PRIEBEHOM A VÝSLEDKOM PROCESU	37
4.7 ODBORNOSŤ TRETÍCH STRÁN V PROBLEMATIKE SPORU	37
4.8 VZÁJOMNÝ VZŤAH MEDIÁCIE A SÚDNEHO KONANIA	38
ZÁVER	39

Zoznam skratiek

ADR	– Alternative dispute resolution (Alternatívne spôsoby riešenia sporov)
ICC	– International Chamber of Commerce (Medzinárodná obchodná komora)
ICDR	– International Centre for Dispute Resolution (Medzinárodné centrum riešenia sporov)
LCIA	– The London Court of International Arbitration (Medzinárodný rozhodcovský súd v Londýne)
OSN	– Organizácia spojených národov
SCC	– Stockholm Chamber of Commerce (Štokholmská obchodná komora)
UNCITRAL	– United Nations Organisation Commission on International Trade Law (Komisia Organizácie spojených národov pre Medzinárodné obchodné právo)
UNIDROIT	– International Institute for the Unification of Private Law (Medzinárodný inštitút pre unifikáciu súkromného práva)
VIAC	– Vienna International Arbitration Court (Medzinárodný rozhodcovský súd vo Viedni)
WTO	– World Trade Organisation (Svetová obchodná organizácia)

Úvod

V tejto bakalárskej práci analyzujeme jednotlivé spôsoby riešenia sporov v oblasti medzinárodného obchodného práva.

Cieľom práce je analyzovať riešenie sporov prostredníctvom súdneho konania a alternatívnych spôsobov riešenia medzinárodných obchodných sporov a vykonať komparáciu súdneho konania a alternatívnych spôsobov, z ktorých sme vzhľadom na rozsah práce zvolili mediáciu.

Prvá kapitola je venovaná analýze súčasnej právnej úpravy sporov s medzinárodným prvkom, pričom vychádzame z Nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Pozornosť venujeme najmä určeniu rozhodného práva, právomoci súdov a uznaniu a výkonu rozsudkov. Ďalej uvádzame stručný prehľad medzinárodných organizácií pôsobiacich v oblasti medzinárodného obchodu a medzinárodného práva a ich úlohu pri riešení medzinárodných obchodných sporov.

V druhej kapitole analyzujeme alternatívne spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov, ktorými sú negociácie a konzultácie, mediácia, neutrálne ohodnotenie, napomáhanie, mini-trial, fact-finding, konciliácia, skrátený súdny proces pred porotou a med-arb. Na základe charakteru procesu ich delíme nápomocné, konzultatívne, rozhodovacie a hybridné spôsoby riešenia sporov, ktoré sa od seba líšia v miere angažovanosti tretej strany, ktorá do sporu vstupuje, formálnosti, flexibility procesu a záväznosti vynesenej rozhodnutí a rozsudkov. Výber spôsobu riešenia sporu závisí od charakteru sporu, želaného výsledku, postoja sporových strán a vzájomného vzťahu sporových strán.

Tretia kapitola sa zaoberá rozhodcovským konaním, ktoré je v súčasnosti najvyužívanejším spomedzi alternatívnych riešení medzinárodných obchodných sporov. V tejto kapitole predstavíme priebeh rozhodcovského konania na základe rozhodcovských pravidiel UNCITRAL. Ďalej uvedieme niektoré významné stále rozhodcovské súdy, zaoberajúce sa rozhodcovským konaním v medzinárodnom obchode.

V poslednej kapitole vykonáme komparáciu súdneho konania ako tradičného spôsobu riešenia sporov s alternatívnym spôsobom riešenia – mediáciou. Uvedené spôsoby porovnávame z hľadiska časovej náročnosti, finančnej nákladnosti, dôvernosti a flexibility procesu, vplyvu na obchodné vzťahy sporových strán, záväznosti rozhodnutia a napokon porovnáme súčasný vzájomný vzťah súdneho konania a mediácie.

1. Spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov

V zásade spory vznikajú zo zmluvných ale aj mimozmluvných záväzkov, pričom existuje viacero spôsobov ich riešenia, avšak nedá sa určiť, ktorý je v konkrétnom prípade ten správny. Mnoho sporov je vyriešených rýchlo a neformálnym spôsobom, niektorých vyriešenie môže trvať roky a iné sa nevyriešia nikdy. V tejto práci si bližšie analyzujeme riešenie medzinárodných obchodných sporov prostredníctvom súdneho konania, rozhodcovského konania, mediácie a ďalších alternatívnych spôsobov.

1.1 Súčasný stav riešenej problematiky

V predmetnej kapitole prezentujeme súčasnú právnu úpravu jedného zo spôsobov riešenia medzinárodných obchodných sporov – súdneho konania. V takomto prípade sa sporové strany obrátia na justičný orgán konkrétneho štátu, do ktorého právomoci daný obchodný spor patrí. Každý štát má hierarchiu súdov (hierarchicky usporiadaný súdny systém), na vrchu ktorej sa nachádza najvyšší súd.

„Právomoc justičných orgánov v sporoch s cudzím, medzinárodným prvkom môžeme definovať ako oprávnenie (a zároveň povinnosť) prejednať a rozhodnúť spor s cudzím medzinárodným prvkom pod svojou jurisdikciou, teda podľa vlastných procesných predpisov.“¹ Pri prejednávaní sporov štátnymi justičnými orgánmi môže nastať kompetenčný konflikt, a teda situácia, keď si dva či viaceré justičné orgány nárokuje právo daný spor prejednať a rozhodnúť – pozitívny kompetenčný konflikt, alebo naopak žiaden justičný orgán nechce vec prejednať a rozhodnúť – negatívny kompetenčný konflikt. V rovine medzinárodného práva nemožno týmto konfliktom predísť na rozdiel od konfliktov na vnútroštátnej úrovni, ktoré sú riešené prostriedkami vnútroštátneho práva, preto tu dôležitú úlohu zohrávajú bilaterálne a multilaterálne zmluvy, prostredníctvom ktorých sa harmonizujú a unifikujú vnútroštátne kolízne normy a tiež prostriedky komunitárneho práva Európskej únie. Takýmto prostriedkom bol Bruselský dohovor o právomoci a nútenom vykonávaní cudzích súdnych rozhodnutí občianskych a obchodných záležitostiach, Luganský dohovor o súdnej právomoci a výkone rozsudkov v občianskoprávných a obchodných ve-

¹ ĎURIŠ, M., ŠTEVČEK, M., *Základy medzinárodného práva obchodného pre ekonómov*. 2005. s. 76

ciach a nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (neskôr len Nariadenie). Existujú dve metódy odstránenia kompetenčného konfliktu prostredníctvom medzinárodných zmlúv. Prvá metóda je využitie kolíznej normy. „Kolízna norma je také pravidlo správania, ktoré určuje, akým právnym poriadkom majú byť vzťahy s medzinárodným prvkom upravené.“² Kolízna norma neobsahuje vecnú úpravu práv a povinností, ale odkazuje na použitie iných noriem. Táto metóda je použitá napríklad v prípade Bruselského dohovoru z roku 1968, kde hraničným určovateľom na určenie právneho poriadku je domicil žalovaného. V druhom prípade ide o vypracovanie jednotnej regulácie vzťahov s medzinárodným prvkom, v ktorom majú normy hmotného práva v rôznych národných právnych systémoch identický obsah. Takéto normy nazývame priame normy. Príkladom je Haagsky dohovor o medzinárodnej kúpe tovaru 1964 a Haagsky dohovor o uzavieraní zmlúv 1964.³

Medzinárodná unifikácia obchodného práva znamená vypracovanie spoločných alebo jednotných noriem a pravidiel úpravy najmä súkromných obchodných vzťahov pre dva a viac štátov.⁴ Pre unifikáciu právnej úpravy sú okrem štátov dôležité aj mnohé medzinárodné organizácie, v oblasti medzinárodného obchodného práva predovšetkým Komisia OSN pre medzinárodné obchodné právo – UNCITRAL, ale aj Hospodárska a sociálna rada OSN a jej komisie, WTO, Inštitút pre zjednotenie súkromného práva UNIDROIT, Komisia OSN pre medzinárodné právo, Medzinárodná obchodná komora, inštitúcie ES a ďalšie.

1.1.1 Právomoc štátnych súdov

V tejto časti práce budeme vychádzať z Nariadenia ES č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. V medzinárodnom práve obchodnom si účastníci záväzkových vzťahov na základe hraničného určovateľa *lex voluntatis* môžu zvoliť, ktorým právnym poriadkom sa ich záväzkový právny vzťah bude riadiť v prípade sporu. Ak sa tak nestane, právomoc súdu sa určí na základe kritérií obsiahnutých v rôznych právnych dokumentoch, v prípade členských štátov Európskej únie na základe Nariadenia Rady (ES) 44/2001 alebo v Bruselskom dohovore.

Bruselský dohovor zaviedol pojem domicil (miesto pobytu žalovaného) ako jednotné kritérium určovania príslušnosti súdu. Toto kritérium sa ďalej nachádza aj v Nariadení.

² SCHULTZ, I.: *Právo v medzinárodnom obchode*. 1989. s 21

³ SANTA MARIA, A.: *European economic law*. 2009. s 116

⁴ MARTYNIV, H., BUDJÁČ, M., HURNÁ, L.: *Medzinárodné ekonomické právo*. 2010. s. 77

Koncepcia domicilu vychádza z postavenia žalovaného, domicil žalobcu nie je podstatným kritériom vo všeobecnej rovine. Na základe nariadenia má justičný orgán ktoréhokoľvek štátu povinnosť aplikovať právnu úpravu nariadenia, nakoľko toto nariadenie je právnym aktom sekundárneho práva všeobecnej povahy záväzným pre všetky subjekty v rámci jurisdikcie ktoréhokoľvek štátu Európskej únie a má prednosť pred vnútroštátnym právom.

Okrem všeobecného kritéria určovania právomoci súdu na základe domicilu, nariadenie stanovuje v článkoch 5, 6 a 7 alternatívne kritériá, na základe ktorých môže žalobca žalovať. Žalobca má podľa nariadenia právo voľby v týchto prípadoch:

- v zmluvných veciach na súde podľa miesta zmluvného plnenia, ktoré je predmetom žaloby,
- vo veciach nárokov na náhradu škody alebo navrátenie do pôvodného stavu v súvislosti s trestným činom, na súde konajúcom v tejto trestnej veci,
- vo veciach sporov týkajúcich sa pobočky, zastúpenia alebo inej organizačnej zložky na súde podľa bydliska pobočky, zastúpenia alebo organizačnej zložky,
- ak ide o jedného z viacerých žalovaných na súde podľa bydliska ktoréhokoľvek zo žalovaných, za predpokladu, že nároky sú navzájom tak súvisiace, že je vhodnejšie o nich konať a rozhodnúť spoločne, a tak predísť možnosti nezlučiteľných rozsudkov vydaných v samostatných konaniach.

V článku 22 nariadenia sú uvedené prípady, kedy žalobca nemá možnosť voľby. V týchto prípadoch je určená výlučná právomoc súdu, ktorá sa uplatní bez ohľadu na domicil žalovaného:

- v konaniach, ktorých predmetom sú vecné práva k nehnuteľnostiam alebo nájom nehnuteľností,
- v konaniach, ktorých predmetom je platnosť zriadenia, neplatnosť alebo zánik obchodných spoločností alebo iných právnických osôb alebo združení fyzických a právnických osôb,
- v konaniach, ktorých predmetom je platnosť zápisov do verejného registra,
- v konaniach týkajúcich sa registrácie alebo platnosti patentov, ochranných známok, priemyselných vzorov alebo iných práv,
- v konaniach o výkon rozsudku.

Prorogáciou sa môžu zmluvné strany dohodnúť v podobe prorogačnej klauzuly na výlučnej právomoci súdu, ktorý bude riešiť ich potenciálne konflikty. Táto dohoda o voľbe

právomoci môže byť písomná, písomne potvrdená, vo forme, ktorá je v súlade s medzinárodnými obchodnými zvyklosťami, známa a pravidelne dodržiavaná alebo vo forme elektronickej pošty, ktorá poskytuje trvalý záznam o takejto dohode. V prípade, že sú takéto dohody v rozpore s článkami nariadenia č. 13, 17 a 21, považujú sa za právne neúčinné.⁵ To isté platí, pokiaľ vylučujú právomoc súdov, ktoré majú v danom prípade výlučnú právomoc na základe článku 22 Nariadenia.

V prípade, že by právomoc nebola určená jedným z týchto kritérií, žalobca zvolí súd, ktorému bude daná právomoc. Ak sa žalovaný zúčastní na konaniach, potvrdí tým súhlas s daným súdom. Pokiaľ má žalovaný bydlisko mimo oblasť pôsobnosti nariadenia alebo Lugánskeho dohovoru, určí každý členský štát podľa vlastného vnútroštátneho procesného práva, za akých podmienok sú jeho súdy príslušné.

1.1.2 Uznávanie a výkon rozsudkov

„Rozsudok znamená každé rozhodnutie súdu alebo tribunálu členského štátu, bez ohľadu na jeho označenie, vrátane uznesenia, nariadenia, rozhodnutia alebo exekučného príkazu, ako aj určenia trov alebo výdavkov súdnym úradníkom.“⁶ Základným princípom uznania rozsudku v členských štátoch uvedených v Nariadení je, že v prípade vydania rozsudku v ktoromkoľvek z členských štátov EÚ tento je bez ďalšieho osobitného konania uznaný v ostatných členských štátoch. Pokiaľ je uznanie rozsudku priamo predmetom sporu, môžu účastníci daného sporu žiadať o vydanie rozhodnutia o uznaní rozsudku, avšak cudzí rozsudok nesmie byť skúmaný z hľadiska rozhodnutia vo veci samej a právomoc súdu, ktorý rozsudok vydal, sa nesmie skúmať. Ak sa žiada o uznanie rozsudku v inom členskom štáte, môže súd prerušiť konanie, pokiaľ bol podaný riadny opravný prostriedok proti danému rozsudku. Nariadenie ďalej v článkoch 34 a 35 určuje podmienky, za ktorých sa rozsudok neuzná. Príkladom sú tieto podmienky: v prípade, že je v rozpore s verejným poriadkom členského štátu, ktorom sa o uznanie žiada, alebo je vydaný bez účasti žalovaného v konaní (článok 34 ods. 2), alebo nie je zlučiteľný so skorším rozsudkom, ktorý bol vydaný medzi rovnakými účastníkmi sporu.

Rozsudok môže byť vykonaný v inom členskom štáte, pokiaľ bol vyhlásený za vykonateľný na návrh účastníka konania. Tento návrh musí byť podaný príslušnému orgánu,

⁵ Čl. 13, 17 a 21 bližšie určujú možnosti odchýlenia sa od ustanovení v nariadení prostredníctvom dohody.

⁶ Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001, čl. 32

ktorý je určený na základe miesta bydliska účastníka, proti ktorému sa má tento rozsudok vykonať, prípadne miesta výkonu rozsudku. Rozsudok je vykonateľný ihneď po splnení formálnych náležitostí uvedených v nariadení. Následne príslušný súd vydá vyhlásenie vykonateľnosti rozsudku, ktoré je doručené účastníkovi sporu spolu s rozsudkom. Odvolať sa proti rozsudku je možné až po prijatí týchto dokumentov, a to do mesiaca od vydania vyhlásenia alebo do dvoch mesiacov, ak má žalovaný účastník bydlisko v inom členskom štáte. Počas odvolacej lehoty sa nesmú uskutočniť žiadne kroky smerujúce k výkonu rozsudku.

1.2 Úloha medzinárodných organizácií v medzinárodnom práve obchodnom a pri riešení medzinárodných obchodných sporov

Riešenie medzinárodných obchodných sporov prostredníctvom WTO môže byť použité len v prípade členských štátov alebo iných členských subjektov (napr. samostatné colné územia ako Hongkong, Macao, Taipei – Čína), ktorých je v súčasnosti 153⁷. Orgán vytvorený na riešenie týchto sporov je Orgán na riešenie sporov (Dispute Settlement Body) a touto otázkou sa zaoberá Dohovor o pravidlách a konaní pri riešení sporov, v ktorom sú uvedené nasledovné spôsoby riešenia: konzultácie, dobré služby, mediácia a konciliácia, konanie pred panelom a rozhodcovské konanie. Tento dohovor upozorňuje na dôležitosť konzultácií pri riešení akéhokoľvek sporu vzniknutého medzi členmi WTO. V priebehu 30 dní od požiadavky členského štátu o konzultácie, sa tento musí zapojiť do konzultácií s ďalším členským štátom. Ak do 60 dní od danej požiadavky nedôjde k urovnaniu sporu, môže žalujúca strana požiadať o vytvorenie panelu na vyriešenie sporu. Žalobca môže tiež priamo požiadať o jeho vytvorenie, ak odmietne konzultácie. V danom dohovore sú uvedené lehoty na zostavenie panela a jeho pôsobnosť, štandardne je táto doba 20 dní. Panel je zložený z troch expertov v danej oblasti, ktorí nepochádzajú z krajín účastných na spore. Sekretariát WTO spravuje zoznam osôb vyhovujúcich daným kritériám.⁸

⁷WTO: *Members and observers*. [cit 10.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm>

⁸ WTO: *Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*H. [cit. 8.3.2012]. Dostupné na internete: <[Hhttp://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#UnderstandingH](http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#UnderstandingH)>

Medzinárodný inštitút pre unifikáciu medzinárodného práva súkromného – UNID-ROIT je medzinárodná organizácia založená v roku 1940 so sídlom v Ríme. Táto organizácia má za úlohu hľadať rôzne spôsoby harmonizácie a koordinácie súkromného práva štátov a skupín štátov, a tiež postupnú prípravu na prijatie pravidiel súkromného práva jej rôznymi členmi. V súčasnosti má 63 členov, vrátane všetkých krajín Európskej únie.

Komisia OSN pre obchodné právo bola založená rezolúciou Valného zhromaždenia OSN v roku 1966 za účelom harmonizácie a unifikácie práva medzinárodného obchodu. Dôležitú úlohu pritom zohrávajú najmä tieto dokumenty: Rozhodcovské pravidlá z roku 1976, Pravidlá zmierovacieho konania z roku 1980, Vzorový zákon o medzinárodnej obchodnej arbitráži z roku 1985, Vzorový zákon o medzinárodnom obchodnom zmierovacom konaní z roku 2002. Napriek tomu, že tieto dokumenty majú len odporúčací charakter, sú natoľko významné, že z nich často vychádzajú vnútroštátne predpisy, prípadne rozhodcovské zmluvy či doložky.⁹

Medzinárodná obchodná komora ICC je organizácia podporujúca medzinárodný obchod v globálnej ekonomike so sídlom v Paríži. Jej činnosť zahŕňa široké spektrum aktivít od arbitráže a riešenia sporov, cez podporu voľného obchodu a trhovej ekonomiky až po boj proti korupcii a obchodným zločinom. V januári tohto roku vyšli upravené pravidlá rozhodcovského konania ICC 2012 Arbitration Rules používané pri riešení sporov na Medzinárodnom rozhodcovskom súde v Paríži.

⁹ UNCITRAL. *Facts about UNCITRAL*. [cit. 2010-2-18]. Dostupné na internete: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/uncitral-leaflet-e.pdf>>

2. Alternatívne riešenia sporov – ADR

V širšom zmysle je možné alternatívne spôsoby riešenia sporov definovať ako „akýkoľvek spôsob okrem súdneho konania pod záštitou nejakého justičného orgánu“¹⁰.

ADR je možné deliť do niekoľkých skupín¹¹:

- nápomocné (rokovania, mediácia),
- konzultatívne (konciliácia),
- rozhodovacie (rozhodcovské konanie),
- hybridné (med-arb).

Nápomocný proces je proces, v ktorom vstupuje do sporu neutrálna tretia osoba a napomáha stranám nájsť prijateľné riešenie sporu. V tomto prípade je výsledok procesu nezáväzný a obe sporové strany sa môžu dobrovoľne dohodnúť na jeho prijatí. V prípade konzultatívnych procesov tretia strana aktívne vstupuje do procesu a navrhuje riešenia sporu (konciliácia, skoré neutrálne ohodnotenie), ktoré sú tiež nezáväzné. V rozhodovacích procesoch sú rozhodnutia tretej strany záväzné. Hybridné procesy môžu v sebe zahŕňať viaceré aspekty. Ak sa napríklad tretej strane nepodarí priviesť sporové strany k dohode, môže sa jej nápomocný charakter po dohode oboch strán zmeniť na hodnotiaci.

2.1 Riešenie sporov bez účasti tretej strany

2.1.1 Rokovania a konzultácie

Rokovanie je stretnutie sa sporných strán za účelom hľadania spôsobu riešenia uspokojivého pre obe strany a je zvyčajne prvým krokom pri riešení akéhokoľvek sporu. Obe strany musia s rokovaním súhlasiť a nie je tu prítomný žiadny rozhodca alebo iná tretia strana. Aj v prípade, že spôsobom riešenia sporu bolo určené rozhodcovské alebo súdne konanie, je lepšie problémové body prejednať najprv rokovaniami. Často je jednoduchšie dosiahnuť dohodu prostredníctvom neverejných rokovaní. V okamihu, keď sa začne riešiť

¹⁰ ATLAS, N. F., HUBER, S. K., TRACHTE-HUBER, E. W. *Alternative Dispute Resolution. The Litigator's Handbook*. 2000. s. 2.

¹¹ KING, M. *Non-adversarial Justice*. 2009. s. 89

formálnejším a verejným spôsobom, je ťažšie daný spor vyriešiť, nakoľko zachovať si tvár pred verejnosťou možno vyžaduje, aby ani jedna zo strán nepristupovala ku kompromisom.

Priebeh negociácií je veľmi flexibilný a úplne pod kontrolou sporných strán. Tak tiež strany rozhodujú voľne o dobe trvania danej negociácie, o jej prerušení či zastavení. V niektorých zmluvných doložkách týkajúcich sa riešenia sporov sa môže nachádzať časový limit určujúci kedy má jedna zo sporných strán možnosť navrhnúť spôsob riešenia daného sporu prostredníctvom tretej strany.

V prípade úspešného rokovania sú strany povinné zaznamenať výsledok tohto rokovania formou dodatku k zmluve, či verejným vyhlásením alebo môžu zaznamenať dohodu formou MOU (Memorandum of Understanding)¹². Naopak v prípade neúspešného rokovania sa môže jedna zo zmluvných sporných strán rozhodnúť ukončiť danú zmluvu. Nový začiatok riešenia daného sporu je v niektorých prípadoch najrozumnejšou cestou k vyriešeniu sporu.

2.2 Riešenie sporov za účasti tretej strany

Existuje mnoho spôsobov používaných pri riešení medzinárodných obchodných sporov za účasti tretej strany, ktoré sú na rozdiel od súdneho konania menej formálne. Jednotlivé alternatívne metódy riešenia sporov sa od seba navzájom líšia v miere angažovanosti tretích strán, záväznosti, atď.

2.2.1 Mediácia

Mediácia je nezáväzný negociačný proces, v ktorom sa sporové strany snažia vyriešiť spor za pomoci mediátora, ktorý prešiel výcvikom v oblasti negociačných techník, práva a psychológie. V Slovenskej republike je mediácia upravená zákonom č. 420/2004 (141) Z. z. o mediácii, ktorý ju definuje nasledovne: „Mediácia je mimosúdna činnosť, pri ktorej osoby zúčastnené na mediácii pomocou mediátora riešia spor, ktorý vznikol z ich zmluvného vzťahu alebo iného právneho vzťahu.“¹³ Podľa odporúčania Rady Európy „mediáciou sa rozumie mimosúdne konanie, v ktorom mediátor pomáha stranám, aby vyriešili svoju konfliktnú situáciu a dospeli k dohode“. Na základe odporúčania Európskej komisie

¹² AUST, A.: *Handbook on International Law*. 2005. s. 56

¹³ Zákon č. 420/2004 (141) Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov §2

môžeme mediáciu charakterizovať ako „proces riešenia sporu, ktorý sa pokúša presvedčiť a priviesť ich k riešeniu sporu vzájomnou dohodou“. Mediátor ako tretia strana nedáva direktívne príkazy a nerozhoduje o riešení konfliktu, ale len napomáha nájsť riešenie, ktoré by vyhovovalo obom sporovým stranám. Mediácia je vhodná a užitočná v prípade veľmi polarizovaných sporov, kedy strany buď neboli schopné začať vzájomný dialóg alebo v prípade, že sa strany pri rokovaní dostali k zdanlivo nevyriešiteľným rozporom.

Priebeh mediácie

Samotný priebeh mediácie by sme mohli rozdeliť do niekoľkých krokov. V prvom rade na to, aby sa mediácia mohla uskutočniť, je potrebný súhlas oboch strán s daným riešením ich vzájomného sporu. Tento súhlas môže byť obsiahnutý priamo v zmluve v podobe mediačnej doložky, alebo ho strany spíšu do Dohody o riešení sporu mediáciou. V prípade, že takáto dohoda medzi účastníkmi sporu neexistuje, zákon pripúšťa jej nahradenie vyhlásením týchto osôb do zápisnice, ktorú spisuje mediátor. Toto vyhlásenie musia osoby zúčastnené na mediácii vykonať najneskôr do začiatku mediácie a zápisnica musí byť nimi aj podpísaná. Mediácia sa začína aktom spísania dohody, resp. vyhlásením v zápisnici oboch strán sporu. V druhom kroku sa uskutoční stretnutie oboch strán, na ktorom si vzájomne vymenia svoje stanoviská. Nasleduje séria súkromných a dôverných stretnutí mediátora s oboma stranami sporu. Pokiaľ sa stanoviská a názory účastníkov dostatočne priblížili, začína fáza, kedy mediátor predstaví návrhy a protinávrhy obom stranám, alebo sa strany opäť môžu dohodnúť na spoločnom stretnutí. Mediácia sa končí:

- dňom uzatvorenia dohody, ktorá je výsledkom mediácie,
- dňom písomného vyhlásenia mediátora po konzultácii s osobami zúčastnenými na mediácii, že mediácia nebude pokračovať,
- dňom doručenia písomného vyhlásenia osoby zúčastnenej na mediácii adresovaného mediátorovi, že mediácia je skončená, alebo
- dňom doručenia písomného vyhlásenia jednej z osôb zúčastnených na mediácii adresovaného druhej osobe zúčastnenej na mediácii a mediátorovi, ak si ho osoby zúčastnené na mediácii už zvolili, že mediácia je skončená.”¹⁴

Výhody mediácie:

- kvalifikovaný mediátor,

¹⁴ Zákon č. 420/2004 (141) Z.z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov §14 (5)

- flexibilita procesu,
- dôvernosť – pri veľmi polarizovaných sporoch sa strany stretávajú s mediátorom najprv oddelene, pričom mediátor je povinný zachovať tajomstvo.

Nevýhody mediácie:

- nájdenie správneho mediátora – existuje veľké množstvo mediátorov,
- ak nie je možné spor vyriešiť prostredníctvom mediácie, sporové strany sa obrátia na súd, čím sa môže predĺžiť trvanie sporu.

2.2.2 Neutrálne ohodnotenie

Pri využití tohto spôsobu si obe sporové strany pripravia neformálnu prezentáciu, ktorú prednesú pred neutrálnou osobou. Predstavia v nej svoje názory a postoje k prípadu. Po ukončení prezentácii táto osoba vysloví nezáväznú hodnotenie sporu. Neutrálna strana je expertom v prípade, avšak táto neuskutočňuje samostatné nezávislé vyšetrovanie. Tento spôsob je výhodné použiť, pokiaľ sú všetky fakty jasné a nevyžadujú ďalšie zdĺhavé skúmanie, a tiež môže byť prínosný pohľad na spor zo strany neutrálnej strany nezúčastnenej v spore. Nákladnosť neutrálneho ohodnotenia závisí od pravidiel uvedených v dohode. Avšak v prípade, že sú strany ochotné spor vyriešiť a fakty sú všeobecne známe, môže byť táto metóda veľmi užitočná a prospešná, nakoľko vnáša do sporu realistický a objektívny názor tretej strany.

Výhody neutrálneho ohodnotenia:

- nižšie finančné náklady ako súdny proces,
- zhodnotenie sporu z pohľadu neutrálnej osoby môže priniesť nové možnosti riešenia,
- flexibilita – celý proces závisí od dohody sporových strán.

Nevýhody neutrálneho ohodnotenia:

- nesprávne zvolená tretia osoba – expert,
- výsledok závisí od obsahovej a prednesovej stránky prezentácie,
- nespokojnosť jednej strany s procesom môže viesť k ešte väčšej názorovej polarizácii.

2.2.3 *Napomáhanie*

Metóda, ktorej cieľom je uľahčiť tok informácií medzi sporovými stranami. Do sporu vstupuje tretia strana – facilitátor. Tento pojem je často vysvetľovaný podobne ako pojem mediátor, avšak facilitátor sa na rozdiel od mediátora nezapája do skutkovej podstaty riešenia sporu, ale len uľahčuje komunikáciu a tok informácií od jednej sporovej strany k druhej. Môže to byť neutrálna osoba alebo môže byť členom jednej zo sporových strán. V priebehu tohto procesu komunikuje tretia strana s oboma sporovými stranami naraz, pričom sa snaží pomôcť stranám prekonať sporné otázky a dospieť ku kompromisu. Táto metóda je vhodná, ak:

- strany nie sú veľmi emocionálne angažované v spore,
- postoj strán v spore nie sú veľmi polarizované,
- obe strany potrebujú alebo budú benefitovať zo spoločne dohodnutého výsledku.

2.2.4 *Mini-trial*

Štruktúrovaný proces urovnania sporu, pri ktorom sa zostaví výbor pozostávajúci z neutrálnej strany ako uľahčujúceho prostriedku a vedúceho pracovníka každej sporovej strany. Táto tretia strana býva často bývalý sudca a má za úlohu dohliadať nad procesom. Výbor by mal byť neutrálny, ale mal by mať dostatočnú právomoc na uzavretie záväznej dohody. Každá zo sporových strán prednesie stručný súhrn prípadu pred výborom. Tento súhrn obsahuje presné údaje zahŕňajúce právne podklady a skutkovú podstatu prípadu. Princípom je, že výbor rozhodujúci daný spor je plne informovaný o skutkovej podstate prípadu a stanoviskách jednotlivých sporových strán, a tým pádom je lepšie pripravený zapojiť sa do diskusii o urovaní sporu. Tento alternatívny spôsob riešenia sporov je veľmi účinný pri riešení zmluvných sporov, alebo môže byť použitý v týchto prípadoch:

- ak je dôležité získať všetky údaje a stanoviská pred súdnym procesom,
- ak si sporové strany chcú ponechať určitý stupeň kontroly nad výsledkom riešenia sporu,
- niektoré alebo všetky otázky sú technického charakteru,
- súdne konanie o skutkovej podstate by bolo veľmi zdĺhavé a komplikované.

Výhody mini-trialu:

- zistenie pravdepodobného výsledku riadneho súdneho procesu,
- objasnenie faktov.

Nevýhody mini-trialu:

- konflikt sa môže ešte viac vyostriť.

2.2.5 Fact-Finding

Hodnotiaci proces, v ktorom vstupuje do sporu tretia osoba – expert v danom odbore, pričom môže byť dohodnutý sporovými stranami alebo súdom. Ten vykoná samostatné vyšetrovanie a skúmanie uvedených dôkazov a vydá záväzný alebo odporúčací posudok pri zohľadnení všetkých faktov týkajúcich sa sporu. Toto stanovisko je základom dohody alebo môže byť použité pri ďalšom riešení sporu prostredníctvom rokovaní, mediácie, a pod. Tento spôsob je vhodné použiť v sporoch, ktoré sú veľmi náročné na faktické otázky, v prípade ktorých vie spor lepšie vyriešiť expert na danú problematiku ako sudca. Základom úspechu tejto metódy je dohoda, ktorá zahŕňa správne zvolenú osobu experta a jej právomoci v danom prípade.

Výhody:

- neutrálna tretia strana je expertom v danej problematike,
- flexibilita procesu.

Nevýhody:

- nesprávne zvolená tretia osoba,
- proces hľadania faktov môže byť časovo náročný a nákladný, pričom nie je zaručený úspech vyriešenia sporu.

2.2.6 Konciliácia

Ide o podobný spôsob riešenia sporov ako mediácia. Taktiež tu vstupuje do procesu tretia strana, ktorá sa stretne so stranami oddelene za účelom nájdenia riešenia priateľskou cestou. Mediácia je však vo všeobecnosti považovaná za menej formálnu a mediátor nezasahuje priamo do predmetu sporu. Konciliácia má formálnejšiu štruktúru a priebeh. Konciliátor odovzdá obom stranám písomný návrh riešenia ich sporu, čiže priamo zasahuje do predmetu sporu.

Možné výsledky konciliácie:

- ospravedlnenie,
- vysvetlenie,
- kompenzácia,

- zmeny v postupe,
- dohoda o budúcom správaní a komunikácii¹⁵.

2.2.7 *Skrátený súdny proces pred porotou*

Proces obdobný súdnemu konaniu pred porotou, avšak konanie je urýchlené a verdikt nezáväzný. Používaný najmä v angloamerickom právnom systéme – common law. Ide o nezáväzný proces, ktorého cieľom je ukázať, ako by dopadol súdny proces. Postup je rovnaký ako pri riadnom súdnom konaní, napríklad sa zostavuje porota z občanov, ktorá si vypočuje skrátenú verziu prípadu. Rovnako môžu byť predvolaní aj svedkovia či experti. Na rozdiel od súdneho konania mu nemusí predsedať sudca, ale môže to byť profesionál na ADR, právnik alebo aj sudca. Na konci porota povie verdikt často aj s odôvodnením svojho rozhodnutia, čo je veľmi prospešné pre obe sporové strany.

Výhody skráteného súdneho procesu:

- nezáväzné rozhodnutie,
- ak však strany rozhodnutie uznajú, nevytvára sa medzi nimi napätie ako v prípade vynesenia rozsudku súdom a môžu mať naďalej dobré obchodné vzťahy,
- šetrenie času a nákladov.

Nevýhody skráteného súdneho procesu:

- najväčšou nevýhodou je, že pokiaľ strany neakceptujú rozhodnutie, zvýšia sa im finančné náklady, pretože musia platiť oba procesy.

2.2.8 *Med-Arb*

Ide o tzv. hybridný spôsob riešenia sporu, čo znamená, že sa spor rieši viacerými spôsobmi. Najprv sa strany snažia vyriešiť spor prostredníctvom mediačných stretnutí, pričom všetky body sporu nevyriešené touto cestou budú neskôr doriešené rozhodcom, ktorý vystupuje aj ako mediátor v úvodnej fáze. V niektorých prípadoch vstupujú do sporu dve neutrálne osoby – jedna ako mediátor a druhá ako rozhodca, ktorý rozhodne zostávajúce body sporu po ukončení mediácie. Stane sa tak v dôsledku obáv jednej zo strán, že ak by vstúpila jedna osoba do procesu mediácie aj do procesu arbitráže, mohlo by dôjsť

¹⁵ ADRnow: *Conciliation*. 2012. [cit. 2012-3-16]. Dostupné na internete: <<http://www.adrnow.org.uk/go/Default.html?jsessionid=aWsXBOtzrsz9>>

k splynutiu procedurálnej asistencie (charakteristická črta mediácie) a záväzného stanoviska (charakteristická črta arbitráže). V prípade, ak jedna a tá istá osoba vezme na seba úlohu mediátora a rozhodcu, je menej pravdepodobné, že sporové strany odhalia nevyhnutné informácie pre dohodu alebo budú skôr zastávať extrémnejšie názory vo fáze mediácie, nakoľko vedia, že mediátor/rozhodca v konečnom dôsledku daný spor rozhodne.

Výhody med-arb:

- najskôr je vydané nezáväzné poradné rozhodnutie, v druhej fáze záväzné,
- voľba 2 neutrálnych osôb hodnotiacich spor,
- flexibilita procesu.

Nevýhody med-arb:

- v prípade, že je mediátor zároveň aj rozhodcom, strany neodhalia všetky potrebné informácie v prvej fáze procesu.

2.3 Zhrnutie ADR

Jednanie bez prítomnosti tretej strany	Jednanie za prítomnosti tre- tej strany (bez odporúčacieho stanoviska)	Jednanie za prítomnosti tre- tej strany (s odporúčacím sta- noviskom)	Záväzné stanovisko
▪ Rokovanie	▪ Napomáhanie ▪ Konciliácia ▪ Mediácia	▪ Neutrálne ohod- notenie ▪ Fact-finding ▪ Skrátený súdny proces pred po- rotou ▪ Mini-trial	▪ Rozhodcovské konanie¹⁶

¹⁶ Rozhodcovskému konaniu je venovaná nasledovná kapitola práce

3. Rozhodcovské konanie

Tento spôsob riešenia sporov je najčastejšie využívaným z alternatívnych spôsobov. Arbitráž (alebo rozhodcovské konanie) znamená „rozhodovanie sporov medzi podnikateľmi (obchodníkmi) jedným alebo viacerými nezávislými rozhodcami, príp. stálym rozhodcovským súdom namiesto štátnych súdov. Tento spôsob riešenia sporov je v záujme uľahčenia rozvoja obchodných stykov, najmä medzinárodného obchodu.“¹⁷ Práve preto je rozhodcovské konanie veľmi častým spôsobom riešenia medzinárodných obchodných sporov. Dôležitou črtou je, že tieto spory nemusia mať zmluvný základ.

Jedným z problémov medzinárodných obchodných sporov je, že jednotlivé krajiny majú rôznu právnu úpravu rozhodcovského konania.¹⁸ Preto existuje aj niekoľko súborov pravidiel vytvorených medzinárodnými organizáciami zaoberajúcimi sa medzinárodným obchodom alebo priamo medzinárodným právom obchodným. Tieto pravidlá sú obsahovo veľmi podobné a sporové strany ich môžu použiť pri riešení vzájomného sporu, pričom najpoužívanejšie sú rozhodcovské pravidlá vypracované Medzinárodnou obchodnou komorou a Komisiou Organizácie spojených národov pre medzinárodné obchodné právo. Pokiaľ si strany priamo v zmluve alebo v rozhodcovskej doložke k zmluve neuviedli vlastné pravidlá, dohodou si môžu zvoliť jedny z pravidiel rozhodcovského konania podľa ICC alebo UNCITRAL. Tieto pravidlá si môžu ďalej upraviť, avšak ak ich spor bude riešiť jedna z týchto inštitúcií, riadiť sa bude ňou spísanými a overenými pravidlami.¹⁹

Predpokladom na to, aby spor mohol byť vyriešený v rozhodcovskom konaní, je splnenie podmienky arbitrality, čiže spôsobilosti konkrétneho sporu medzi stranami byť predmetom rozhodcovského konania.²⁰ Pozitívnymi podmienkami arbitrality sporu je jeho majetková podstata a možnosť uzavrieť zmier pre súdom, naopak negatívnou podmienkou je, že spory, ktoré vznikli z dôvodu alebo v súvislosti s výkonom rozsudku či konkurzu alebo vyrovnania, nie sú arbitrálnymi. Z medzinárodného hľadiska, nedostatok arbitrality, má tiež dopad na rozhodcovské konanie. „Podľa článku 5 ods. 2 písm. a) Dohovoru o uznaní a výkone cudzích rozhodcovských rozhodnutí môže byť výkon rozhodcovského nálezu vydaného v jednom zmluvnom štáte na území druhého zmluvného štátu odopretý, ak

¹⁷ OVEČKOVÁ, O.: *Slovník obchodného práva*. 1994. s. 16

¹⁸ Napr. Holandsko upravuje jedným zákonom domáce aj medzinárodné rozhodcovské konanie, bez ohľadu na štátnu príslušnosť účastníkov. Veľká Británia alebo Švajčiarsko majú osobitnú úpravu.

¹⁹ AUST, A.: *Handbook of International Law*. 2005. s. 389

²⁰ DOLEČEK, M. *Rozhodčí řízení*. 2007. s. 7

príslušný orgán krajiny, ktorá žiada o výkon (a tým implicitne o uznanie), zistí, že predmet sporu nemôže byť predmetom rozhodcovského konania podľa práva tejto krajiny.²¹

Ďalším predpokladom je vyjadrenie súhlasu s rozhodcovským konaním oboma stranami sporu. Za takéto vyjadrenie sa považuje spísanie rozhodcovskej zmluvy, prípadne rozhodcovskej doložky k zmluve. Strany, ktoré si zvolia riešiť spor prostredníctvom rozhodcu, alebo rozhodcovského súdu, čím ho úplne vyjmú z právomoci súdov, musia jasne, jednoznačne a písomne (požiadavka na písomnú formu je kogentná, jej nedodržanie má za následok neplatnosť takejto zmluvy) vyjadriť svoju vôľu podriaďiť spor rozhodcovskému konaniu.

3.1 Rozhodcovské konanie podľa pravidiel UNCITRAL – Komisia Organizácie spojených národov pre medzinárodné obchodné právo

Pravidlá rozhodcovského konania podľa UNCITRAL poskytujú komplexný súhrn pravidiel, na ktorých sa môžu strany dohodnúť v prípade výskytu sporu v ich obchodných vzťahoch, a sú často používané v arbitrážach ad hoc, rovnako ako aj v spravovaných arbitrážach. V tejto podkapitole si charakterizujeme tieto pravidlá vzhľadom na jednotlivé úkony, ktoré musia sporové strany vykonať, a fázy rozhodcovského konania.

Pôvodné pravidlá boli prijaté v roku 1976 a boli aplikované na široké spektrum medzinárodných obchodných sporov, vrátane sporov medzi obchodnými stranami, bez zásahu arbitrážnej inštitúcie, sporov medzi štátmi či sporov medzi investormi a štátom. V roku 2010 vstúpili do platnosti novelizované pravidlá arbitráže, ktoré majú zefektívniť proces arbitráže a prispôsobiť ho zmenám v arbitrážnej praxi za posledných tridsať rokov. Tieto pravidlá sú rozdelené do štyroch častí: Úvodné ustanovenia, Zloženie rozhodcovského tribunálu, Rozhodcovské konanie, Rozhodcovský nález.

3.1.1 Rozhodcovská zmluva

Rozhodcovské zmluvy sa môžu líšiť na základe toho, či zakladajú právomoc stálemu rozhodcovskému súdu alebo na ich základe bude prebiehať konanie ad hoc. Rozhodcovské konanie ad hoc na rozdiel od konania pred stálym rozhodcovským súdom zvyčajne

²¹ DOLEČEK, M. *Rozhodčí řízení*. 2007. s. 13

nemá dopredu určené pravidlá, ktorými sa bude riadiť, nakoľko rozhodcovský senát v tomto prípade vznikol len pre tento konkrétny prípad, a tak majú strany možnosť zvoliť si určujúce pravidlá. Pokiaľ dohoda strán o riešení sporu prostredníctvom rozhodcovského konania vznikla až po vzniku sporu, hovoríme o rozhodcovskej zmluve. Rozhodcovská doložka ku zmluve vzniká pri uzatvorení obchodnej zmluvy a jej premetom je riešenie budúcich sporov, ktoré môže z daného zmluvného vzťahu vzniknúť. Rozhodcovská doložka²² nemusí byť zahrnutá priamo v texte zmluvy, môže byť jedným z bodov obchodných podmienok jednej zo zmluvných strán, ktoré sú súčasťou zmluvy, resp. odkazom na všeobecné obchodné podmienky vypracované určitou inštitúciou. Forma rozhodcovskej zmluvy alebo doložky v prípade sporov s medzinárodným prvkom je určená právom rozhodným aj pre ostatné náležitosti zmluvy.

Náležitosti rozhodcovskej zmluvy²³:

- zrozumiteľná a určitá formulácia,
- miesto konania a používaný jazyk,
- rozhodcovský orgán a počet rozhodcov.

3.1.2 Začatie rozhodcovského konania

Za začiatok konania sa považuje zaslanie oznámenia o konaní žalobcovi žalovaným. Základným písomným dokumentom je však až žalobný nárok žalobcu. Pravidlá UNCITRAL v článku 2 považujú oznámenie za prijaté v nasledovných prípadoch:

- ak bolo fyzicky doručené adresátovi,
- ak bolo doručené na zvyčajnú adresu, zvyčajné miesto pobytu, miesto podnikania,
- ak podľa prvých dvoch bodov nie je možné adresátovi toto oznámenie doručiť, bude doručené na poslednú známu adresu, prípadne miesto podnikania.

Na zjednodušenie konania si zvyčajne strany už v rozhodcovskej zmluve určia adresu, kam budú doručované všetky písomnosti súvisiace so zmluvou. V deň nasledujúci po dni prijatia začnú plynúť lehoty uvedené v pravidlách. Článok 3 Rozhodcovských pravidiel UNCITRAL ďalej upravuje náležitosti oznámenia, prostredníctvom ktorého je žalovaný oboznamený:

²² Príklad rozhodcovskej doložky UNCITRAL: akýkoľvek spor, sporný bod alebo nárok, ktorý vznikne alebo súvisí s touto zmluvou, rovnako ako aj porušenie, ukončenie alebo neplatnosť budú rozhodnuté v rozhodcovskom konaní v súlade s platnými rozhodcovskými pravidlami UNCITRAL

²³ UNCITRAL Arbitration Rules (as revised 2010). Notice of Arbitration Article 3, 3

- so začatím konania s cieľom uznania nároku žalobcu,
- s podstatou nároku žalobcu,
- s nápravou požadovanou žalobcom.

Žalujúca strana ďalej uvedie povahu nároku, skutočnosti potvrdzujúce tento nárok a zároveň sporné skutočnosti a kópiu zmluvy. Pokiaľ žalobný nárok nie je predložený spolu s oznámením o začatí konania, rozhodcovský tribunál stanoví lehotu, do ktorej tak žalobca musí urobiť. Táto lehota nesmie prekročiť 45 dní. V záujme urýchlenia konania žalobca môže zaslať nárok žalovanému v dobe medzi oznámením a vymenovaním rozhodcov alebo ho predložiť rozhodcom ihneď po ich vymenovaní do funkcie. Už pri zaslaní oznámenia môže žalobca uviesť meno navrhovanej osoby na post rozhodcu alebo v prípade trojčlenného rozhodcovského tribunálu meno vybraného rozhodcu.

3.1.3 Zloženie rozhodcovského tribunálu

Proces výberu rozhodcov zahŕňa: výber potenciálnych rozhodcov, overovanie ich neustrannosti a nezávislosti, menovanie rozhodcov, konanie o námietkach, prípadne výmenu a finálne stanovenie rozhodcovského tribunálu. Strany sa môžu do 15²⁴ dní od zaslania oznámenia o začatí konania dohodnúť na jednom rozhodcovi, avšak pri rozhodovaní medzinárodných obchodných sporov je zvyčajne v praxi tribunál zložený z troch rozhodcov. V takom prípade každá strana menuje jedného rozhodcu a tretieho určia títo dvaja, resp. určujúci orgán. Ak si jedna sporová strana rozhodcu vybrala, druhá má na svoj výber 30 dní od oznámenia o výbere rozhodcu, ak by sa tak nestalo, určí druhého rozhodcu určujúci orgán. „Pokiaľ sa strany ešte nedohodli na určujúcom orgáne, môže sporová strana, ktorá si už svojho rozhodcu vybrala, požiadať o výber určujúceho orgánu generálneho tajomníka Stáleho rozhodcovského súdu v Haagu.“²⁵ Po vymenovaní rozhodcu do funkcie môže nasledovať konanie o námietkach²⁶, ktoré je osobitným konaním a v praxi výnimočným, pretože strany sa zvyčajne dohodnú na akceptácii námietok voči rozhodcom, na základe tejto dohody rozhodca odstúpi ešte pred začatím konania o námietkach. Ak by predsa

²⁴ UNCITRAL Arbitration Rules (as revised 2010). Notice of Arbitration Article 8, 2.(b)

²⁵ CHOVANCOVÁ, K.: *Medzinárodné rozhodcovské konanie*. 2005. s. 28

²⁶ V prípade, že potenciálny rozhodca neuviedol všetky relevantné informácie týkajúce sa jeho neustrannosti, napr. existenciu rodinných, či obchodných vzťahov s jednou zo strán, môžu strany namietat' proti jeho vymenovaniu do funkcie. Strana, ktorá rozhodcu menovala má možnosť namietat' len v prípade, ak boli zistené nejaké skutočnosti ohľadom neustrannosti rozhodcu až po jeho vymenovaní do funkcie.

len došlo k takémuto konaniu, strany sa riadia článkami 11 a 12, ktoré bližšie upravujú jeho priebeh. Samotný priebeh rozhodcovského konania upravujú články 15 – 30.

3.1.4 Rozhodcovský nález

Podľa článku 33 Rozhodcovských pravidiel UNCITRAL o rozhodcovskom náleze a iných rozhodnutiach (napr. uznesenie o zastavení konania) rozhoduje väčšina rozhodcovského tribunálu. Uznesenie je typom rozhodnutia, ktorým rozhodcovia (prípadne iba predseda rozhodcovského senátu) rozhodujú o procesných otázkach a o postupe v konaní. Uznesením tak rozhodcovia napríklad rozhodujú o termínoch ústnych konaní, ukladajú stranám povinnosť predložiť, či navrhnúť dôkazy, vyzývajú ich k doplneniu skutkových tvrdení a podobne.²⁷ Prostredníctvom uznesenia môžu rozhodcovia riešiť jednak procesné otázky, na druhej strane ním však aj môžu ukončiť rozhodcovské konanie.

Rozhodcovský nález je podľa týchto v písomnej forme. Ďalšie náležitosti nálezu sú: odôvodnenie rozhodnutia, dátum a miesto vydania nálezu a podpisy rozhodcu, alebo v prípade senátu rozhodcov. Ak jeden z rozhodcov nesúhlasí so znením nálezu, môže odmietnuť tento podpísať, v tak prípade môže aj uviesť písomné stanovisko s odôvodnením, prečo odmietol nález podpísať. Miesto vydania nálezu má významnú úlohu z hľadiska určenia príslušnosti súdu, ktorý prevezme spis rozhodcovského konania do úschovy. Čo sa týka zverejnenia rozhodcovského nálezu, môže sa tak stať len na základe súhlasu oboch sporových strán. Obe sporové strany dostanú kópiu nálezu a do 30²⁸ dní od akceptácie majú možnosť požiadať o vydanie dodatočného nálezu, pokiaľ boli opomenuté nároky sporových strán. Súčasťou rozhodcovského nálezu je aj určenie nákladov pri zohľadnení predmetu sporu a času rozhodovania. V zásade sú hradené stranou, ktorá prehrala.

„Výhody medzinárodnej obchodnej arbitráže

- neformálny „súkromný“ charakter,
- praktické skúsenosti rozhodcov v jednotlivých oblastiach medzinárodného obchodu,
- nejednotná štátna príslušnosť rozhodcov,
- neverejné konanie,
- rýchlosť konania,

²⁷ DOLEČEK, M. *Rozhodčí řízení*. 2007. s 113

²⁸ UNCITRAL Arbitration Rules (as revised 2010). Notice of Arbitration Article 38, 1.

- zastupovanie sporových strán advokátmi v rozhodcovskom konaní nie je povinné,
- bezproblémová vykonateľnosť rozhodcovských nálezov²⁹.

3.2 Stále rozhodcovské súdy v oblasti medzinárodných obchodných sporov

3.2.1 Medzinárodný rozhodcovský súd ICC

Medzinárodný rozhodcovský súd bol založený ICC organizuje a dozerá na rozhodcovské konanie, pričom nerozhoduje spor priamo, táto úloha je vykonávaná nezávislými rozhodcami, ktorí sú navrhnutí buď sporovými stranami alebo priamo súdom. Jeho úlohou je zaistiť, aby bol rozhodcovský nálež v prípade potreby vykonateľný národnými súdmi. Členovia medzinárodného rozhodcovského súdu sú menovaní na trojročné obdobie³⁰. Sekretariát súdu sídli v Paríži.

Medzinárodný rozhodcovský súd sa zaoberá rozhodovaním medzinárodných obchodných sporov, pričom rieši viac ako polovicu rozhodcovských sporov po celom svete.³¹ V roku 2010 bolo registrovaných 793 žiadostí na začatie rozhodcovského konania, ktoré zahŕňali 2145 strán zo 140 krajín, pričom bolo vydaných 479 rozhodcovských nálezov.³²

Priebeh konania sa uskutočňuje na základe rozhodcovských pravidiel ICC. Napriek tomu, že má svoje pobočky v Paríži, New Yorku, Hong Kongu, Singapure, Paname a Tunisku, rozhodcovské konanie sa môže uskutočniť na mieste dohodnutom sporovými stranami kdekoľvek na svete. Miesto rozhodcovského konania si strany zvyčajne určia pred začatím sporu v rozhodcovskej doložke.

3.2.2 Medzinárodný rozhodcovský súd v Londýne – LCIA

Medzinárodný rozhodcovský súd je jednou z najvýznamnejších inštitúcií pôsobiacich v oblasti riešenia medzinárodných obchodných sporov. LCIA poskytuje účinný, flexi-

²⁹ CHOVANCOVÁ, K.: *Medzinárodné rozhodcovské konanie*. 2005. s. 108

³⁰ ICC: *International court of Arbitration*. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.iccwbo.org/court/arbitration/id4086/index.html>>

³¹ INTERNATIONAL ARBITRATION LAW: *International Chamber of Commerce. International Court of Arbitration*. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalarbitrationlaw.com/arbitral-institutions/icc/>>

³² ICC: *Facts and Figures on ICC Arbitration - 2010 Statistical Report*. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.iccwbo.org/court/arbitration/index.html?id=41190>>

bilný a nestranný priebeh rozhodcovského konania a ďalších alternatívnych spôsobov riešenia sporov, nezávisle od umiestnenia sporových strán a právneho poriadku.

Súd pozostáva z 35³³ členov, z toho maximálne 6³⁴ môže pochádzať z Veľkej Británie. Rozhodcovia spor rozhodujú na základe rozhodcovských pravidiel LCIA, pričom okrem rozhodcovského konania poskytuje táto inštitúcia aj riešenie sporov inými alternatívnymi metódami na základe LCIA pravidiel. Taktiež dohliada na rozhodcovské konania ad hoc prebiehajúce na základe rozhodcovských pravidiel UNCITRAL.

Sídlo súdu je v Londýne, avšak viac ako 70 %³⁵ účastníkov sporov nepochádza z Veľkej Británie. Rozhodcovské konanie poskytované LCIA sa môže uskutočniť kdekoľvek na svete, jedinou podmienkou je, že sa na ňom musia účastníci sporu dohodnúť.

3.2.3 Medzinárodné centrum riešenia sporov – ICDR

Medzinárodné centrum riešenia sporov je medzinárodnou zložkou Americkej rozhodcovskej asociácie. Táto inštitúcia bola založená v roku 1996 výlučne na riešenie medzinárodných sporov. Sídlo tejto inštitúcie sa nachádza v New Yorku a ďalej má pobočky v Mexiku, Írsku, Bahrajne a Singapure. ICDR vytvorila kooperatívne dohody s rozhodcovskými inštitúciami v 40 krajinách, čím umožnila, aby sa rozhodcovské konanie, na ktoré dohliada, mohlo uskutočniť takmer kdekoľvek na svete. Rozhodcovská doložka v obchodných zmluvách často obsahuje miesto rozhodcovského konania.

3.2.4 Rozhodcovský inštitút Štokholmskej obchodnej komory – SCC

Rozhodcovský inštitút bol založený v roku 1917³⁶ ako integrálna súčasť Štokholmskej obchodnej komory. V 70. rokoch 20. storočia bola táto inštitúcia uznaná Spojenými štátmi americkými a Sovietskym zväzom ako neutrálne centrum riešenia obchodných sporov medzi západnými a východnými krajinami. V nasledujúcich desaťročiach rozšírila ob-

³³ LCIA: Organisation. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.lcia.org/LCIA/Organisation.aspx>>

³⁴ Tamtiež.

³⁵ INTERNATIONAL ARBITRATION LAW: *London Court of International Arbitration (LCIA)*. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalarbitrationlaw.com/arbitral-institutions/lcia/>>

³⁶ BORN, Gary B. *International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing*. 2010. s. 56

last' svojej pôsobnosti v oblasti medzinárodných rozhodcovských konaní a dnes je jednou z popredných inštitúcií v svete.³⁷

SCC zvyčajne vymenuje člena švédskeho rozhodcovského tribunálu so skúsenosťami s medzinárodnými spormi za rozhodcu a ďalej ponecháva úpravu postupov rozhodcovského konania priamo na rozhodcovských tribunáloch alebo rozhodcovi. Táto inštitúcia zaviedla v roku 2010³⁸ nové pravidlá rozhodcovského konania. Rozhodcovské konanie zväčša prebieha v Štokholme, avšak môže prebiehať aj na inom zvolenom mieste.

V posledných rokoch bol počet medzinárodných rozhodcovských konaní v priemere 90 prípadov ročne. V roku 2010 bolo registrovaných 197 prípadov, z ktorých 47% bolo medzinárodných.³⁹

3.2.5 Medzinárodný rozhodcovský súd vo Viedni – VIAC

Stály rozhodcovský súd vo Viedni bol založený v roku 1975⁴⁰ ako nezávislá rozhodcovská inštitúcia, ktorá je súčasťou rakúskej obchodnej komory. VIAC sa zaoberá riešením obchodných sporov s medzinárodným prvkom. Väčšina rozhodcovských konaní prebieha vo Viedni, napriek tomu riešenie sporu pod záštitou tejto inštitúcie sa môže uskutočniť na akomkoľvek mieste, na ktorom sa sporové strany dohodnú.⁴¹ V období medzi rokmi 2000 a 2004 sa uskutočňovalo okolo 50⁴² rozhodcovských konaní ročne. V súčasnosti veľká časť sporov riešených VIAC zahŕňa sporové strany zo strednej a západnej Európy.

Rozhodcovské konanie sa riadi Viedenskými pravidlami rozhodcovského konania, ktoré boli naposledy prepracované v roku 2006.⁴³ Na základe týchto pravidiel VIAC schvaľuje rozhodcov navrhnutých sporovými stranami alebo menuje rozhodcov v prípade, že sa sporové strany neboli schopné zhodnúť. K pravidlám sú tiež priložené fixné administratívne poplatky a poplatky rozhodcom.

³⁷ SCC: About the SCC. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.chamber.se/hem-3/om-oss-3.aspx>>

³⁸ SCC: About the SCC. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.chamber.se/hem-3/om-oss-3.aspx>>

³⁹ SCC: Another strong year for SCC. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.chamber.se/hem-3/statistik-2.aspx>>

⁴⁰ VIAC: Vienna International Arbitration Center. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.viac.eu/cs.html>>

⁴¹ BORN, Gary B. International Arbitration and Forum Selection Agreements: Drafting and Enforcing. 2010. s.53

⁴² Tamtiež

⁴³ Tamtiež

4. Komparácia súdneho konania a mediácie

V oblasti súdneho konania, predstavujú medzinárodné obchodné spory špeciálny problém, nakoľko účastníci sporu pochádzajú z rôznych krajín, ktoré majú rôzne právne poriadky. Vzhľadom na tento fakt, sa sporové strany buď musia spoločne dohodnúť na právnom poriadku, ktorý bude pri riešení ich sporu aplikovaný, alebo sa právomoc súdu určí na základe medzinárodných zmlúv.⁴⁴ Mediácia predstavuje alternatívu k súdnemu konaniu pre sporové strany, podmienkou však je súhlas oboch strán s týmto spôsobom riešenia vzájomného sporu. Každý medzinárodný obchodný spor má svoje špecifiká, preto by strany mali vopred zvážiť, ktorý z týchto spôsobov je v prípade ich sporu vhodnejší. V nasledujúcom texte porovnáme charakteristické črty oboch spôsobov.

Potenciálne nevýhody súdneho procesu zahŕňajú nedostatok kontroly nad výsledkom, všeobecnú nepriateľskú povahu procesu, neflexibilný a súdiaci charakter procesu.⁴⁵ Z tohto dôvodu sa účastníci medzinárodných obchodných sporov často snažia nájsť inú, prijateľnejšiu alternatívu vyriešenia ich sporu. Každý zvolený spôsob riešenia sporu prináša výhody alebo nevýhody v závislosti od charakteru sporu a situácie oboch sporových strán. Odborníci sa však zhodujú, že mediácia v medzinárodných obchodných sporoch má v porovnaní so súdnym konaním najmä nasledovné výhody: flexibilita procesu, súkromný charakter a možnosť zvolenia neutrálneho odborníka – mediátora. Mediácia je preto spôsob riešenia sporov, ktorý je využiteľný v medzinárodnom prostredí, nakoľko sporové strany môžu prostredníctvom mediácie vyriešiť otázky sporu týkajúce sa nielen faktických a právnych otázok, ale aj otázky, ktoré nemožno vyriešiť prostredníctvom súdneho konania, ako napríklad osobné záujmy, či emocionálne obavy účastníkov.

Strany pristupujú k mediácii dobrovoľne, jej výsledok teda závisí od ich ochoty a schopnosti dohodnúť sa. V medzinárodných obchodných sporoch však často dochádza ku vzniku veľmi polarizovaných sporov, v kedy nie je možné spor ukončiť vzájomnou dohodou. V takom prípade je vhodnejšie riešiť daný spor súdnym konaním.

⁴⁴ Príkladom takejto zmluvy je Nariadenie Rady (ES) 44/2001 a rôzne medzinárodné bilaterálne zmluvy

⁴⁵ BARKER, J. *International Mediation—A Better Alternative for the Resolution of Commercial Disputes: Guidelines for a U.S. Negotiator Involved in an International Commercial Mediation with Mexicans*. 1996. [cit. 2012-03-16]. Dostupné na internete: <<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1404&context=ilr&sei-redir=1>>

Sporové strany skôr využijú mediáciu, ak⁴⁶:

- majú pretrvávajúci obchodný vzťah,
- približne rovnakú veľkosť a porovnateľné pokrytie trhu – market share,
- obe strany majú reputáciu silných konkurentov, ktorí konajú čestne a férov,
- spor by bol verejne zahanbujúci, resp. by poškodil dobré meno jednej alebo oboch strán,
- dôkazy existujú len vo forme, ktorú nie je možné použiť pri súdnom konaní.

Sporové strany radšej využijú súdne konania, ak:

- strany už boli zapojené v súdnom konaní,
- ide o spor medzi maloobchodníkom a veľkou spoločnosťou,
- jedna zo strán žiada konečný súdny zákaz alebo príkaz,
- prípad obsahuje fakty, ktoré môžu byť zvyčajne objasnené len dôkazným konaním v súdnom procese.

V nasledujúcom texte vykonáme komparáciu súdneho konania a mediácie na základe niekoľkých faktorov:

- časová náročnosť,
- finančné náklady,
- dôvernosc,
- vzťahy medzi sporovými stranami,
- záväznosc rozhodnutia,
- flexibilita a kontrola strán nad priebehom procesu,
- odbornosc tretej strany v problematike sporu,
- vzájomný vzťah súdneho konania a mediácie.

⁴⁶CASEY, K.R: *Experts Compare The Advantages And Disadvantages Of Litigation And ADR*. 2006. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.stradley.com/articles.php?action=view&id=172>>

4.1 Časová náročnosť

Pokiaľ sa sporové strany rozhodnú pre mediáciu môže byť ich spor vyriešený už v priebehu niekoľkých dní. Dĺžka procesu mediácie závisí od niekoľkých faktorov, napríklad od ochoty strán dospieť k dohode, zložitosti prípadu a schopností mediátora. Účastníci sporu môžu v mediačnej doložke uviesť lehotu, v priebehu ktorej musia dospieť k dohode. Ak sa sporovým stranám nepodari v určenej lehote dospieť k akceptovateľnému riešeniu, ukončia mediáciu a môžu sa rozhodnúť pre iný spôsob riešenia vzájomného sporu. To však má za následok oddialenie ukončenia sporu.

V prípade, že zvolia súdne konanie, proces sa pri zložitých obchodných sporoch môže predĺžiť aj na niekoľko rokov. Dĺžka súdneho konania je podmienená často zložitým dôkazným konaním a veľkými časovými odstupmi medzi pojednávaniami.

Doba prejednávania sporu sa môže ďalej predĺžiť podaním odvolania voči vydanému rozsudku jednou zo sporových strán. Nakoľko sa mediácia končí dohodou oboch strán a nie vydaním rozsudku tretou stranou, sporové strany sa voči nej nemôžu odvolať.

4.2 Finančné náklady

Prostredníctvom dohody sa strany môžu vyhnúť značným nákladom spojeným so súdnym rozhodnutím. Tieto náklady tvoria náklady vynaložené na súdne poplatky, právnikov, expertov, súdnych referentov a pod. Tieto poplatky môžu byť v jednotlivých krajinách stanovené rôzne:

- fixné poplatky v závislosti od druhu sporu,
- fixné poplatky stanovené podľa počtu strán (pokiaľ sa jedná o správu experta),
- poplatky stanovené na základe hodinovej sadzby,
- poplatky stanovené na základe obnosu peňazí v spore.

Náklady konania platí zväčša strana, ktorá súdny spor prehrá. Na druhej strane v procese mediácie sú finančné náklady spojené s mediáciou rozdelené medzi sporové strany. Náklady na mediáciu sú oveľa nižšie v porovnaní s nákladmi spojenými so súdnym konaním. Strany platia odmenu mediátorovi, ktorá môže byť určená počtom hodín mediačného procesu alebo percentuálnou čiastkou z hodnoty sporu. Na rozdiel od súdneho konania sporové strany neplatia súdne poplatky či poplatky expertom (tieto sa platia, len ak jedna zo sporových strán vyžaduje vyjadrenie experta k prípadu).

Súdne konanie sa môže predĺžiť kvôli zložitému dôkaznému konaniu alebo dlhými časovými odstupmi jednotlivých pojednávaní, čo má vplyv aj na zvýšenie nákladov sporových strán na súdne konanie. Ak si preto v záujme zníženia nákladov sporu zvolia mediáciu, zvýši sa aj ich snaha dospieť k dohode v čo najkratšom čase.

4.3 Dôvernosť

Jednou z najväčších výhod mediácie v porovnaní so súdnym konaním je jej dôverný charakter. Mediátor môže jednať so stranami oddelene alebo spoločne, v oboch prípadoch však musí dodržiavať mlčanlivosť. Počas mediácie sa stretáva so sporovými stranami oddelene a informácie, ktoré mu poskytne jedna zo sporových strán, môže ďalej poskytnúť druhej len so súhlasom danej sporovej strany. Tento aspekt mediácie pomáha mediátorovi lepšie pochopiť podstatu sporu, čo môže prispieť k jeho lepšiemu riešeniu. V prípade súdneho konania je dôvernosť zachovaná vo vzťahu medzi sporovou stranou a jej právnym zástupcom, ktorý pozná len jednu stranu sporu a zameriava sa na obhájenie záujmov klienta.

Sporové strany môžu v procese mediácie jednať otvorene či už s mediátorom alebo medzi sebou bez toho, aby ich otvorená komunikácia bola zneužitá, pokiaľ by sa im nepodarilo spor vyriešiť mediáciou a spor by museli riešiť súdnou cestou. Dôvernosť sa teda uplatňuje nielen vo vzťahu mediátora so sporovými stranami, ale aj vo všetkej komunikácii či už ústnej, alebo písomnej.⁴⁷

V oblasti obchodných sporov je prínosom mediácie jej súkromný charakter na rozdiel od verejného charakteru súdneho konania, nakoľko sporové strany či už v priebehu mediácie alebo súdneho procesu môžu byť nútené uviesť fakty a udalosti, ktoré spadajú do obchodného tajomstva jednotlivých strán. Medzinárodné obchodné spory, ktoré sú prejednávané na súde, môžu so sebou priniesť aj nežiaducu publicitu, čím poškodia dobré meno účastníkov sporu.

⁴⁷Dôvernosť v mediácii upravuje Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach v článku 7

4.4 Vzťahy medzi sporovými stranami

Účastníci obchodných sporov by mali zväžiť potenciálnu dôležitosť a užitočnosť udržania ich vzájomného obchodného vzťahu po vzniku a následnom ukončení sporu. Vznik sporu medzi obchodnými partnermi môže vážne narušiť ich obchodné vzťahy. Ak sporové strany zvolia riešenie sporu pred súdom, ktorý vytvára tzv. win-lose atmosféru, je veľmi náročné obnoviť tieto vzťahy po jeho ukončení.

Na druhej strane mediátor pracuje na vytvorení priateľskej atmosféry počas procesu riešenia sporu a spoločná dohoda strán založená na kompromise pomáha vytvoriť obchodný vzťah sporových strán, ktorý je založený na dôvere. Práve z tohto dôvodu je mediácia najlepšie využiteľná, ak je základným cieľom strán udržanie súčasných alebo budúcich obchodných či osobných vzťahov. Smernica EÚ uvádza: „Je pravdepodobnejšie, že dohody, ktoré sú výsledkom mediácie, sa budú plniť dobrovoľne a že sa zachová priateľský a udržateľný vzťah medzi stranami. Tieto výhody sú ešte zreteľnejšie v prípadoch s cezhraničným prvkom.“⁴⁸

Sporové strany pristúpia k riešeniu sporu prostredníctvom súdneho konania, pokiaľ je ich záujmom vytvoriť precedens do budúcnosti, aby k podobným sporom už neskôr nedošlo.⁴⁹ Taktiež, ak je väčší počet účastníkov sporu je veľmi obťažne dospieť k dohode pomocou mediácie, keďže participácia všetkých strán v procese mediácie je niekedy ťažko realizovateľná. V takomto spore s viacerými účastníkmi je vhodnejšie zvoliť riešenie prostredníctvom súdneho konania, obzvlášť v prípade medzinárodného obchodného sporu, kedy účastníci pochádzajú z rôznych krajín.

4.5 Záväznosť rozhodnutia

Súdne konanie sa uskutočňuje pod vedením sudcu, ktorý skúma a hodnotí spor na základe dôkazov, výpovedí svedkov a znalcov, pričom sa v oblasti medzinárodných obchodných sporov opiera o rozhodné právo. Konanie sa končí vynesením konečného, záväzného a právne vynútiteľného rozsudku. Na druhej strane mediácia závisí od schopnosti

⁴⁸Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach

⁴⁹CASEY, K.R.: *Experts Compare The Advantages And Disadvantages Of Litigation And ADR*. 2006. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na internete: <<http://www.stradley.com/articles.php?action=view&id=172>>

strán dohodnúť sa. Mediátor na rozdiel od sudcu nehodnotí daný spor, jeho úlohou je len pomôcť stranám nájsť spoločne prijateľné riešenie konfliktnej situácie. Napriek tomu jeho vnímanie postojov a želaní strán môže spolu s jeho meditačnými schopnosťami do značnej miery ovplyvniť výsledok mediácie. Výsledkom mediácie je teda dohoda sporových strán, ktorá nie je právne vynútiteľná. V prípade obchodných sporov je mediácia veľmi výhodná, nakoľko sporové strany sú obchodnými partnermi a je v ich záujme tento spor ukončiť priateľsky, pokiaľ majú zámer naďalej prehlbovať vzájomné obchodné vzťahy. Ak je však spor príliš polarizovaný a sporové strany nie sú schopné dohodnúť sa, nie je možné vyriešiť daný spor mediáciou, pretože nemá záväzný charakter, resp. nie je vydaný vynútiteľný rozsudok.⁵⁰ V takom prípade sa musia sporové strany obrátiť na súd, aby ich spor rozriešil.

4.6 Flexibilita a kontrola oboch strán nad priebehom a výsledkom procesu

Súdne konanie prebieha na základe formálnych, striktných procedurálnych pravidiel, ktoré vychádzajú z právnych predpisov rozhodujúceho práva, a sporové strany na jeho priebeh nemajú vplyv. Pri súdnom konaní do sporu vstupuje sudca, ktorý má plnú kontrolu nad výsledkom procesu. Na rozdiel od mediácie nemajú strany vplyv na výber sudcu, čas a miesto konania pojednávania či procesné pravidlá.

Mediácia má neformálny charakter a strany si priebeh každého stretnutia a celého procesu mediácie určia na základe dohody. Taktiež majú možnosť do značnej miery ovplyvniť výsledok mediácie, rovnako ako čas a miesto konania a pravidlá mediácie.

4.7 Odbornosť tretích strán v problematike sporu

Mediácia je veľmi vhodnou metódou pre riešenie obchodných sporov, nakoľko osoba mediátora vstupujúca do sporu vnáša nový neutrálny pohľad na daný problém. Keďže sporové strany si mediátora vyberajú ako experta na problematiku týkajúcu sa ich sporu, často sú jeho znalosti a skúsenosti veľkým prínosom. Vhodné je preto už v mediačnej doložke

⁵⁰Záväznosť a právnu vynútiteľnosť tejto mediačnej dohody môžu sporové strany zabezpečiť prostredníctvom notárskej zápisnice alebo zmierom pred súdom či rozhodcovským orgánom

ku zmluve uviesť požadované odborné znalosti či skúsenosti mediátora pre budúci vzniknutý spor. Kvalifikovaný mediátor nemá skúsenosti len z oblasti medzinárodného obchodu, ale tiež musí prejsť výcvikom v oblasti vedenia negociácií, psychológie a základov práva.

V súdnom konaní spor rozrieši sudca, ktorého kvalifikáciou je právna oblasť. V procese súdneho konania sú sudcovi prezentované fakty oboma sporovými stranami a privolanými expertmi v oblasti, avšak konečný rozsudok je založený vždy na rozhodnom právnom poriadku.

4.8 Vzájomný vzťah mediácie a súdneho konania

Interakcia mediácie a súdneho konania môže nastať v niekoľkých prípadoch:

- Ak sa sporové strany rozhodnú pre mediáciu v okamihu vzniku sporu, ale napriek tomu sa im nepodari spor vyriešiť dohodou v procese mediácie, začne sa súdne konanie po tom, čo bola mediácia ukončená.
- Ak sporové strany dospeli prostredníctvom mediácie k dohode, avšak jedna zo sporových strán túto dohodu nedodrží, môže byť súdne konanie začaté na návrh jedného z účastníkov sporu.
- Ak sporové strany pristúpili k riešeniu daného sporu prostredníctvom súdneho konania bez zváženia možnosti využitia mediácie

V súčasnosti vzájomný vzťah mediácie a súdneho konania v oblasti medzinárodných obchodných sporov zahŕňa niekoľko nejasných prvkov spôsobených najmä nesúlalom v právnych poriadkoch jednotlivých štátov. Sporové strany preto často zvolia súdne konanie, aby sa vyhli týmto nejasnostiam. Na základe potreby právnej istoty a predvídateľnosti situácii, v ktorých v spore vystupuje zahraničný prvok prijala EÚ smernicu⁵¹, ktorá harmonizuje právnu úpravu mediácie ako aj jej vzťahu so súdnym konaním vo všetkých členských štátoch.⁵²

⁵¹Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach

⁵²Výnimkou je Dánsko

Záver

V tejto bakalárskej práci sme analyzovali rôzne spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov. Jej cieľom bolo zhrnúť dostupné informácie o jednotlivých spôsoboch riešenia sporov, analyzovať ich a vykonať komparáciu súdneho konania a mediácie.

Prvá kapitola charakterizovala súčasnú právnu úpravu riešenia medzinárodných obchodných sporov prostredníctvom súdneho konania, pričom sme venovali pozornosť najmä určeniu príslušnosti súdu, uznávaniu a výkonu cudzích rozsudkov na základe Nariadenia Rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Následne sme uviedli stručný prehľad medzinárodných organizácií pôsobiacich v oblasti medzinárodného práva a obchodu, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri harmonizácii a unifikácii právnych predpisov v oblasti medzinárodného práva obchodného.

V druhej kapitole sme analyzovali jednotlivé alternatívne spôsoby riešenia medzinárodných obchodných sporov. Tieto môžu mať nápomocný, konzultatívny, rozhodovací alebo hybridný charakter v závislosti od priebehu procesu riešenia sporu. Okrem negociácie vo všetkých spôsoboch vstupuje do sporu tretia strana, ktorá stranám napomáha dospieť k dohode, resp. rozhoduje spor. Pri výbere spôsobu riešenia daného obchodného sporu musia sporové strany prihliadať na charakter ich sporu, želaný výsledok a vzájomný obchodný vzťah, nakoľko jednotlivé spôsoby riešenia sporov sa od seba odlišujú v miere formálnosti, flexibility, záväznosti vynesených rozhodnutí a úlohe tretej strany pri riešení sporu.

Tretia kapitola sa zaoberá rozhodcovským konaním. Nakoľko je tento spôsob v súčasnosti najvyužívanejším alternatívnym spôsobom riešenia medzinárodných obchodných sporov, bola mu venovaná samostatná kapitola. V práci sme analyzovali rozhodcovské konanie na základe rozhodcovských pravidiel UNCITRAL. V tejto kapitole sme ďalej uviedli niektoré stále rozhodcovské súdy, ktoré sa zaoberajú medzinárodnou obchodnou arbitrážou.

V poslednej kapitole sme vykonali komparáciu súdneho konania a mediácie. Pokiaľ majú sporové strany pretrvávajúci obchodný vzťah a majú záujem o jeho udržanie, vhodnejším spôsobom riešenia ich vzájomného sporu je mediácia, nakoľko ukončenie sporu sa uskutoční prostredníctvom dohody. Sporové strany si tiež zvolia mediáciu, ak je v ich záujme vyriešiť vzájomný spor neverejne, nakoľko v prípade riešenia daného sporu súdnym konaním, ktoré má verejný charakter, by mohlo dôjsť k poškodeniu dobrého mena jedného

z účastníkov. Naopak súdne konanie je vhodné využiť, pokiaľ je veľký počet účastníkov konania, pretože v takomto prípade by bolo problematické dospieť k dohode všetkých sporových strán. Taktiež v situácii, keď je daný spor veľmi polarizovaný a sporové strany nie sú schopné rokovať o danom spore, prípadne nie sú ochotné zmeniť svoje stanovisko a pristúpiť ku kompromisu, odporúča sa riešiť spor práve prostredníctvom súdneho konania.

Výsledkom tejto práce je analýza problematiky riešenia medzinárodných obchodných sporov prostredníctvom súdneho konania a alternatívnych spôsobov, pričom sme uviedli charakteristické črty jednotlivých spôsobov, za základe ktorých si sporové stany vyberú jednotlivé spôsoby riešenia sporu v závislosti od charakteru ich vzájomného sporu.

Zoznam použitej literatury

Knižné zdroje

- [1] ARMSTRONG, David. 2009. *Routledge Handbook of International Law*. Prvé vydanie. New York : Routledge, 2009. 469 s. ISBN 978-0-415-41876-8
- [2] ATLAS, Nancy F. – HUBER, Stephen K. – TRACHTE-HUBER, Wendy E. 2003. *Alternative Dispute Resolution. The Litigator's Handbook*. Prvé vydanie. American Bar Association, 2003. 753s. ISBN 978-1570738128
- [3] AUST, Anthony. 2005. *Handbook of International Law*. Prvé vydanie. Cambridge : University Press, 2005. 554s. ISBN 0-521-53034-2
- [4] BORN, Gary B. 2010. *International Arbitration and Forum Selection Agreements*. Tretie vydanie. Kluwer Law International, 2010. 424 s. ISBN 978-90-411-3269-7
- [5] DOLEČEK, Martin. 2007. *Rozhodčí řízení*. Prvé vydanie. Praha : Vydavatelství Aspi, 2007. 276 s. ISBN 978-80-7357-264-8
- [6] ĎURIŠ, Michal – ŠTEVČEK, Marek. 2005. *Základy medzinárodného práva obchodného pre ekonómov*. Prvé vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2005. 149s. ISBN 80-225-2065-9
- [7] CHOVANCOVÁ, Katarína. 2005. *Medzinárodné rozhodcovské konanie v obchodnej praxi*. Prvé vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo VEDA, 2005. 126 s. ISBN 80-224-0848-4
- [8] KING, Michael – FREIBERG, Arie – BATAGOL, Becky – HYAMS, Ross. 2009. *Non-adversarial justice*. Prvé vydanie. Annandale, N.S.W : The Federation Press, 2009. 309s. ISBN 978-1-86287-747-4
- [9] MARTYNIV, Halina. 2010. *Medzinárodné právo obchodné pre ekonómov*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 212s. ISBN 978-80-225-2969-3
- [10] MARTYNIV, Halina – BUDJAČ, Milan – HURNÁ, Lucia. 2010. *Medzinárodné ekonomické právo*. Prvé vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2010. 200 s. ISBN 978-80-225-2920-4
- [11] OVEČKOVÁ, Oľga a kol. 1994. *Slovník obchodného práva*. Prvé vydanie. Bratislava : Vydavateľstvo IURA EDITION, 1994. 366s. ISBN 80-88715-11-3
- [12] SANTA MARIA, A. 2009. *European economic law*. Druhé vydanie. Kluwer Law International, 2009. 558 s. ISBN 978-90-411-2536-1
- [13] SCHULTZ, I., 1989. *Právo v medzinárodnom obchode*. Prvé vydanie. Bratislava : Edičné stredisko VŠE, 1989. 200s. ISBN 80-225-0018-6

Internetové zdroje

- [14] ADAMS, Jimmy R. *Litigation to Resolve Business Disputes*. [online]. 2011. [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <http://ezinearticles.com/?expert=Jimmy_R_Adams>
- [15] ADRnow. Conciliation. [online]. 2012. [cit. 2012-3-16]. Dostupné na internete: <http://www.adrnow.org.uk/go/SubSection_2.html>
- [16] BARKER, J. 1996. *International Mediation—A Better Alternative for the Resolution of Commercial Disputes: Guidelines for a U.S. Negotiator Involved in an International Commercial Mediation with Mexicans*. [online]. 1996. [cit. 2012-3-16]. Dostupné na internete: <<http://digitalcommons.lmu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1404&context=ilr&sei-redir=1>>
- [17] CASEY, Kevin R. 2006. *Experts Compare The Advantages And Disadvantages Of Litigation And ADR*. [online]. 2006. [cit. 2012-3-10]. Dostupné na internete: <<http://www.stradley.com/articles.php?action=view&id=172>>
- [18] FINDLAW: *Mediation vs. Arbitration vs. Litigation: What's The Difference?* [online]. 2011. [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <<http://library.findlaw.com/1999/Jun/1/129206.html>>
- [19] ICC: *Facts and Figures on ICC Arbitration - 2010 Statistical Report*. [online]. 2011. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.iccwbo.org/court/arbitration/index.html?id=41190>>
- [20] ICC: *International court of Arbitration*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.iccwbo.org/court/arbitration/id4086/index.html>>
- [21] INTERNATIONAL ARBITRATION LAW: *International Chamber of Commerce. International Court of Arbitration*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalarbitrationlaw.com/arbitral-institutions/icc/>>
- [22] INTERNATIONAL ARBITRATION LAW: *London Court of International Arbitration (LCIA)*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.internationalarbitrationlaw.com/arbitral-institutions/lcia/>>
- [23] LCIA: *Organisation*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.lcia.org/LCIA/Organisation.aspx>>
- [24] NATIONAL ARBITRATION FORUM: *Business-to-Business Mediation/Arbitration vs. Litigation: What Courts, Statistics & Public Perceptions Shows About How Commercial Mediation and Commercial Arbitration Compare to the Litigation System*. [online]. 2005. [cit. 2012-2-10]. Dostupné na internete: <<http://www.adrforum.com/users/naf/resources/GeneralCommercialWP.pdf>>
- [25] UNCITRAL: *Arbitration Rules*. [online]. 2010. [cit. 2010-2-18]. Dostupné na internete: <http://www.uncitral.org/uncitral/uncitral_texts/arbitration/2010Arbitration_rules.html>

- [26] UNCITRAL: *Facts about UNCITRAL*. [online]. 2004. [cit. 2010-2-18]. Dostupné na internete: <<http://www.uncitral.org/pdf/english/uncitral-leaflet-e.pdf>>
- [27] SCC: *About the SCC*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.chamber.se/hem-3/om-oss-3.aspx>>
- [28] SCC: *Another strong year for SCC*. [online]. 2011. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.chamber.se/hem-3/statistik-2.aspx>>
- [29] VIAC: *Vienna International Arbitration Center*. [online]. [cit. 2012-03-15]. Dostupné na internete: <<http://www.viac.eu/cs.html>>
- [30] WIPF, J. *Alternative Dispute Resolution (ADR) Methods*. In SUITE101. [online]. 2011. [cit. 2012-2-16]. Dostupné na internete: <<http://jolenewipf.suite101.com/alternative-dispute-resolution-methods---part-two-a399344>>
- [31] WTO: *Members and observers*. [online]. [cit. 2012-03-10]. Dostupné na internete: <http://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm>
- [32] WTO: *Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes*. [online]. [cit. 8.3.2012]. Dostupné na internete: <http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/ursum_e.htm#Understanding>

Normy

[33] Nariadenie Rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní rozsudkov v občianskych a obchodných veciach

[34] Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2008/52/ES z 21. mája 2008 o určitých aspektoch mediácie v občianskych a obchodných veciach

[35] Zákon č. 420/2004 (141) Z. z. o mediácii a o doplnení niektorých zákonov